МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціально-психологічної освіти та фізичної культури
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____
«____»_____2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ступінь вищої освіти «магістр»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МОНІТОРИНГУ І ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Виконав: здобувач ІІ курсу, 21м-з-уз групи
освітньої програми «Педагогіка та управління
закладом освіти»
спеціальність А1 Освітні науки
Скрипник Андрій Ігорович

Керівник: професор кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту, доктор педагогічних
наук, професор Гагарін М. І.

Умань – 2026

АНОТАЦІЯ

Якісну освіту визначено однією з цілей стратегічного розвитку України на період до 2030 р. Водночас, реалізація означеної мети неможлива без постійної, повної та об'єктивної інформації про стан освіти, що має забезпечити система моніторингу і оцінювання. Моніторинг та оцінювання якості освіти нині є невід'ємною складовою професійної діяльності педагога, що дає змогу оцінювати ефективність освітнього процесу, визначати проблеми та шляхи їх вирішення. Отже, зростає необхідність підготовки майбутніх педагогів до такого виду діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Мета дослідження – здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми та теоретично обґрунтувати шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі завдання.

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти у філософській, психолого-педагогічній літературі.

2. Дослідити сутність, завдання та специфіку процесу моніторингу і оцінювання якості освіти.

3. З'ясувати стан процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

4. Обґрунтувати шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Методи дослідження: теоретичні: синтез та узагальнення, аналіз і систематизація літературних джерел з проблеми дослідження, фактичного матеріалу; емпіричні: методи масового збирання емпіричного матеріалу

(анкетування, опитування); бесіди, самооцінювання, спостереження; педагогічний експеримент.

У випускній роботі розкрито сутність процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти; обґрунтовано шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти у закладах вищої освіти.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні положення та результати кваліфікаційної роботи можуть стати підґрунтям для подальших досліджень з теорії та методики професійної освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані студентами та викладачами педагогічних закладів вищої освіти в аспекті вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: моніторинг, оцінювання, якість освіти, майбутні педагоги, підготовка.

ABSTRACT

Quality education has been identified as one of Ukraine's strategic development goals for the period up to 2030. At the same time, achieving this goal is impossible without consistent, comprehensive, and objective information on the state of education, which must be provided by a monitoring and evaluation system. Monitoring and evaluating the quality of education is now an integral part of a teacher's professional practice, enabling them to assess the effectiveness of the educational process, identify problems, and determine ways to solve them. Consequently, there is a growing need to prepare future teachers for this type of activity.

The object of the study is the professional training of future teachers in institutions of higher education.

The subject of the study is ways to improve the process of preparing future teachers for monitoring and evaluating the quality of education.

The purpose of the study is to analyze the current state of the problem under investigation and to theoretically substantiate ways to improve the process of preparing future teachers for monitoring and evaluating the quality of education.

In accordance with the objective of the study, the following tasks have been set:

1. To conduct a theoretical analysis of the issue of training future teachers to monitor and evaluate the quality of education as presented in philosophical, psychological, and pedagogical literature.

2. To examine the essence, objectives, and specific characteristics of the process of monitoring and evaluating the quality of education.

3. To assess the current state of the process of preparing future teachers for monitoring and evaluating the quality of education.

4. To propose ways to improve the process of preparing future teachers for monitoring and evaluating the quality of education.

Research methods: theoretical–synthesis and generalization, analysis and systematization of literature sources on the research problem and factual data;

empirical–methods of mass collection of empirical data (questionnaires, surveys); interviews, self-assessment, observation; pedagogical experiment.

This thesis reveals the essence of the process of preparing future teachers for monitoring and evaluating the quality of education; it substantiates ways to improve the process of preparing future teachers for monitoring and evaluating the quality of education in institutions of higher education.

The practical significance of the study lies in the fact that the main provisions and results of this thesis can serve as a foundation for further research on the theory and methodology of professional education. The research materials can be used by students and faculty at teacher-training institutions of higher education to improve the professional training of future teachers.

Keywords: monitoring, evaluation, quality of education, future teachers, training.

ЗМІСТ

ВСТУП……..……..……..…….……..……7

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МОНІТОРИНГУ І ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ……...11

1.1. Сутність та структура поняття «моніторинг» і «оцінювання»: історико-педагогічний аспект……..……...….11

1.2. Теоретичні передумови формування готовності майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти…..…….....20

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МОНІТОРИНГУ І ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ……...27

2.1. Стан процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти……..27

2.2. Обґрунтування шляхів удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти……..…..44

ВИСНОВКИ……..……..…..…….……..…….....**57**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….……...……**61**

ВСТУП

Реформування вітчизняної системи освіти передбачає її докорінну перебудову, з урахуванням сучасних тенденцій соціокультурного розвитку суспільства, гнучкості та динамічності освітнього процесу, спрямованого на формування компетентного фахівця. Сучасна освіта переорієнтовується з когнітивно орієнтованої моделі підготовки фахівців на особистісно орієнтовану, побудовану на засадах міжособистісної взаємодії, співпраці, партнерства всіх учасників освітнього процесу – наголошується в Концепції розвитку педагогічної освіти, Законах України: «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.) та ін.

Якісну освіту визначено однією з цілей стратегічного розвитку України на період до 2030 р. У розпорядженні Кабінету Міністрів України наголошується на необхідності: забезпечення доступу до якісної освіти, зменшення освітніх втрат та освітніх «розривів» серед здобувачів освіти, що виникли через епідемію COVID-19, збройну агресію проти України; формування компетентностей, необхідних для професійної самореалізації населення; сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності.

За таких умов зростає необхідність ефективного здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти.

Змістові характеристики понять «моніторинг», «оцінювання», «якість освіти», визначення потенціалу моніторингових досліджень якості освіти схарактеризовано у працях вчених (Г. Бичко, А. Бутенко, Т. Вакуленко, Т. Дронь, О. Єременко, О. Кірдан, Т. Лукіна, С. Макєєв, Н. Стукало та ін.).

У працях науковців висвітлено зарубіжний досвід становлення та розвитку моніторингу в освіті (О. Андрюшина, Ю. Запорожченко, М. Кічула, О. Чорна та ін.); концептуальні положення щодо впровадження освітнього моніторингу у національну освіту (Н. Бобак, І. Булах, А. Єрмола, П. Іванюта, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко та ін.); окремі аспекти проблеми моніторингу якості освіти (К. Азізова, І. Аннєнкова, Н. Байдацька, О. Білик,

Н. Буркіна та ін.).

Наприклад, у дослідженнях О. Кірдан виокремлено та схарактеризовано етапи розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Україні (початковий (1991–1999 рр.) адаптаційний (2000–2010 рр.) формувальний (2011–2014 рр.) модернізаційний (2015–2019 рр.) сучасний (з 2020 р.). Вчена наголошує на необхідності створення стратегії забезпечення якості освітньої діяльності в умовах сучасних викликів і загроз.

Науковиця Т. Дронь наголошує на значенні візуалізації даних у моніторингу та аналізі впровадження освітньої реформи в Україні, що підвищує ефективність моніторингових досліджень. Зокрема, вчена аргументує переваги технологій створення таблиць (Google Sheets, Duet AI), використання платформ візуалізації даних (Tableau, Microsoft Power BI, Google Charts).

В наукових розвідках С. Макєєва представлений порівняльний аналіз міжнародних досліджень якості освіти TIMSS, PIRLS та PISA як інструментів моніторингу якості загальної середньої освіти, визначено тенденції розвитку моніторингових досліджень у світовій освітній практиці, що є актуальними для вітчизняної системи освіти.

Однак, виникає потреба дослідження підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Актуальність та соціальна значущість для розвитку освіти проблеми підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності, об’єктивна потреба створення єдиних національних інструментів моніторингу, оцінювання якості професійної діяльності, зумовили вибір теми дослідження – **«Підготовка майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти».**

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Мета дослідження – здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми та теоретично обґрунтувати шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання.**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти у філософській, психолого-педагогічній літературі.

2. Дослідити сутність, завдання та специфіку процесу моніторингу і оцінювання якості освіти.

3. З'ясувати стан процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

4. Обґрунтувати шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Методи дослідження:

– теоретичні: синтез та узагальнення, аналіз і систематизація літературних джерел з проблеми дослідження, фактичного матеріалу;

– емпіричні: методи масового збирання емпіричного матеріалу (анкетування, опитування); бесіди, самооцінювання, спостереження; педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури Уманського національного університету**.**

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що розкрито сутність процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти; обґрунтовано шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти у закладах вищої освіти.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні положення та результати кваліфікаційної роботи можуть стати підґрунтям для подальших досліджень з теорії та методики професійної освіти.

Матеріали дослідження можуть бути використані студентами та викладачами педагогічних закладів вищої освіти в аспекті вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались автором та обговорювались на XVI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (4 листопада 2025 р., м. Умань); на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського національного університету.

Публікації автора за темою дослідження. За результатами дослідження опубліковано тези «Шляхи удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти».

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (70 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, основного тексту 61 сторінку.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МОНІТОРИНГУ І ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

1.1. Сутність та структура поняття «моніторинг» і «оцінювання»: історико-педагогічний аспект

Реалізація завдань забезпечення якості освіти неможлива без постійної, повної та об'єктивної інформації про стан освіти, що має забезпечити система моніторингу і оцінювання.

У сучасних дослідженнях моніторинг визначається як вид аналізу, ототожнюється з оцінюванням. Поняття моніторинг співвідноситься з поняттями: «аналіз», «вимірювання», «оцінювання», «аудит», «фінансовий аудит», «адміністративний аудит», «контроль», «контролинг» та ін. [4; 8; 13; 31]. Однак, для моніторингу є характерним активне та цільове спрямування, він будується за заздалегідь обдуманим алгоритмом (програмою), ведеться систематично і має точно визначене завдання.

Термін «моніторинг» англійського походження («monitoring»), в дослівному перекладі означає: (від лат. monitor) – спостереження. Вперше термін «моніторинг» використано на Стокгольмській конференції ООН з проблем довкілля, що проводилась 5–16 червня 1972 р. Саме тоді була запроваджена система моніторингових вимірювань навколишнього середовища. Перші варіанти такої системи розроблені експертами спеціальної комісії SCOPE Наукового комітету з проблем довкілля у 1979 р. Система повторних досліджень однієї та більшої кількості подій чи явищ, у просторі та часі, з визначеною метою, відповідно до підготовленої програми, запропоновано називати моніторинг [46].

Згодом, термін «моніторинг» набув чіткого визначення системності та методики його проведення. Системи моніторингу, змодельовані відповідно

до галузевої специфіки, використано в різних галузях (екологія, медицина, геологія, соціологія та ін.).

Наприклад, С. Макєєв визначив моніторинг, як засіб забезпечення ефективного функціонування системи прогнозування. Відомі також низка інших визначень поняття «моніторинг» [33].

Моніторинг це: система інформаційного забезпечення управління якістю освіти та реалізації освітньої політики на всіх її рівнях; форма організації збору, обробки та розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне відстеження її стану і прогнозування розвитку.

Моніторинг (за Г. Єльниковою) – комплекс спостережних процедур, оцінювання, перетворення керованого об’єкта, спрямування таких перетворень на досягнення заданих параметрів його розвитку [31].

Зазначимо, що підходи до розуміння поняття «моніторинг» є досить різноманітними. Нині, є низка визначень (словники іншомовних слів, фінансово-економічні та енциклопедичні словники), терміну «моніторинг», що формуються з урахуванням сфери його застосування.

Межі використання моніторингу і оцінювання за останні десятиліття розширились. Для отримання більш повної уяви про суть моніторингу, розглянемо докладніше, чим він є стосовно різних сфер його використання. Теорія і практика використання моніторингу досягли найбільшого розвитку в таких сферах: екологія, соціологія, освіта, економіка, статистика та медицина, будівництво,і банківська справа.

Зокрема, під моніторингом статистики: збір статистичної (кількісні якісні показники) інформації для відстежування, аналізу й оцінки перспектив в економічній та соціальній сферах. У межах соціології, моніторинг застосовується для вирішення різного виду завдань (збір інформації, визначення суспільних тенденцій). Доречним є застосування медико-психолого-соціологічного моніторингу, котрий дозволяє встановити ступінь емоційної рівноваги у здобувачів освіти, формування ціннісно-смислової

сфери, з’ясувати соціальні умови життя, навчання та праці учасників освітнього процесу.

Завдяки медичному моніторингу можливим стає оцінювання фізичного стану здоров’я та наявність програм соціального захисту учасників освітнього процесу. Окрім того, дані такого моніторингу виступають основою для розробки засобів удосконалення окремих напрямів діяльності, закладу освіти, педагога, здобувача освіти. Саме на даному рівні формуються психолого-педагогічні рекомендації для корекції стану освітнього процесу [31].

Складність визначення терміну «моніторинг» пов’язана також із приналежністю до сфер науки і практики. Моніторинг може розглядатися, як спосіб аналізу реальності, що використовується в різних науках, забезпечення сфери управління різними видами діяльності шляхом подання своєчасної та якісної інформації. Такий стан справ дає можливість дослідити теорію і практику освоєння моніторингу в різноманітних наукових і практичних сферах.

Ідея застосування моніторингових оцінних технологій у сфері освіти не є новою для наукової думки. У передових країнах світу моніторинг, як інструмент оцінки якості освіти та порівняння систем освіти на міжнародному рівні, функціонує понад 50 років.

Історико-педагогічний аналіз свідчить, що зародження інструментарію освітнього моніторингу відбулося у 30-х роках XX століття на теренах США. Першопрохідцем у цій царині виступила американська Асоціація прогресивної освіти, яка застосувала моніторингові процедури для комплексного діагностування тогочасного стану шкільної системи. Саме тоді наукова спільнота вперше сформулювала фундаментальну тезу про необхідність забезпечення наскрізної системності такого контролю. Згідно з цим підходом, моніторинговий цикл мав охоплювати всі етапи освітнього процесу: від глибокого аналізу цільового змісту програм до фінального вимірювання результатів навчання. Причому тогочасні реформатори

наполягали на розширенні критеріїв оцінювання, пропонуючи фіксувати не лише рівень засвоєння теоретичного матеріалу, але й ступінь сформованості прикладних умінь та практичних навичок учнів, що фактично заклало підвалини сучасного компетентнісного підходу.

Новий імпульс для розвитку цей метод отримав у 1950-х роках, коли зацікавленість моніторинговими технологіями стрімко поширилася європейським континентом. Це спровокувало масштабну хвилю реформ, спрямованих на кардинальну модернізацію дидактичних концепцій, оновлення шкільних програм та перегляд тогочасних методик викладання. У контексті цих трансформацій фахівці американського Центру порівняльних досліджень у галузі освіти висунули новаторську ідею щодо організації крос-національного оцінювання навчальних результатів школярів із використанням стандартизованого тестування. Практичне втілення цієї ініціативи відбулося у період з 1959 по 1961 роки. Тоді зусиллями Міжнародної асоціації з оцінювання шкільної успішності (IEA) було зорганізовано та успішно проведено перше в історії глобальне порівняльне дослідження, емпіричною базою для якого стали освітні системи тринадцяти країн світу.

Моніторинг це багатоцільова інформаційна система. Від звичайного спостереження він відрізняється активним та цільовим спрямуванням, будується за певним алгоритмом (програма), ведеться систематично, має точно визначені завдання. Для ефективного впровадження та здійснення моніторингу необхідно враховувати основні принципи його проведення, визначати мету, сформувати завдання, урахувати концептуальні засади та механізмм його здійснення.

Моніторинг це система заходів збирання, опрацювання, аналізу та поширення інформації з метою вивчення й оцінювання стану функціонування певних суб’єктів освітньої діяльності (освітньої системи) загалом та прогнозування їх розвитку на основі аналізу даних, виявлених тенденцій та закономірностей.

Моніторинг завжди характеризується систематичністю спостережень і має превентивний характер.

Загалом, моніторинг відповідає п’яти критеріям: періодичності і систематичності збирання даних; актуальності даних; використання однакових індикаторів для однієї позиції; важливості даних для визначення діяльності; система моніторингу має стандартну, або нульову вихідну точку спостереження (базис).

Аналіз існуючої наукової бази з викладених питань, свідчить, що моніторинг може виконувати такі функції: візуалізація: графічне представлення за допомогою графіків та мап; просвіта: генерування нових ідей та бачень; опис: нанесення на мапу; попередження про проблеми; спостереження: стеження за соціальними тенденціями у суспільстві; оцінка: вимірювання ефекту певних явищ; контроль; стимуляція дії: використання результатів для вжиття заходів у певній сфері; розподіл: адресне використання ресурсів на соціальні потреби на основі інформації про існуючі соціальні індикатори.

Наведений перелік функцій засвідчив вагомість впливу інформації, отриманої від моніторингу. Це підкреслює необхідність високої достовірності даних, що є основою принципів проведення моніторингу.

У Порядку проведення моніторингу освіти до принципів моніторингу належить: систематичність та системність; доцільність; прозорість моніторингових процедур та відкритості; безпека персональних даних; об’єктивність одержання та аналізу інформації під час моніторингу; відповідальне ставлення до діяльності суб’єктів, що беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу.

Об’єкти моніторингу: знеособлена інформація про учасників освітнього процесу, здобувачів освіти; освітні та управлінські процеси у закладах освіти; типи діяльності учасників освітнього процесу (навчальна, дослідницька, викладацька, організаційна, дозвіллєва, управлінська тощо);

– умови здійснення діяльності (матеріально-технічне забезпечення,

санітарно-гігієнічні, нормативно-правові, кадрові, фінансові, навчально-методичні тощо);

– результати запровадження у освітній процес освітніх змін, інновацій;

– стан організації освітнього процесу в закладі освіти;

– результати навчання та розвитку здобувачів освіти, рівень компетентностей.

Суб'єкти, що беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу:

– суб'єкти, що проводять моніторинг (суб'єкти моніторингу);

– суб'єкти, що ініціюють проведення моніторингових досліджень (ініціатори моніторингу);

– суб'єкти, що здійснюють науково-методологічний супровід моніторингових досліджень;

– суб'єкти, залучені до опитування, спостереженнь, виконання письмових робіт (завдань) моніторингу на етапі проведення чи дослідження (учасники дослідження).

Суб'єкти моніторингових досліджень:

– Міністерство освіти і науки України (МОН);

– Державна служба якості освіти України (ДСЯОУ), та її територіальні підрозділи;

– Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО), його регіональні центри;

– наукові організації, установи, що належать до сфери підпорядкування МОН України;

– заклади освіти, їх засновники, уповноважені ними особи;

– юридичні особи, що можуть здійснювати незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності.

Етапи проведення моніторингу. Моніторинг проводиться за такими етапами:

– планування та підготовка моніторингу (формулювання проблем, що

досліджується; мета та завдання моніторингу; розрахунок і формування вибірки, оцінка її репрезентативності; визначення критеріїв їх показників оцінювання результатів дослідження та ін.);

– розробка Програми моніторингу;

– проведення дослідження (у відповідності до форм, методів, визначених у програмі, активне залучення учасників дослідження;

– збір та опрацювання результатів моніторингу;

– аналіз, інтерпретація (узагальнення і пояснення результатів, визначення закономірностей та формулювання висновків та ін.) результатів моніторингу;

– оприлюднення результатів моніторингу (інформація про результати моніторингу).

Методи проведення дослідження під час моніторингу: опитування (анкетування, інтерв'ювання та ін.); тест; спостереження за освітнім процесом, освітньою діяльністю; фокус-група; аналіз документації закладів освіти, їх засновників; статистичних даних про стан системи освіти за встановленими формами звітності; інші методи, що визначені у програмі моніторингових досліджень.

Моніторинг може проводитися у формі:

– безпосереднє одержання інформації від учасників дослідження (спостереження, інтерв'ювання тощо);

– опосередковане одержання інформації від учасників дослідження (письмова та/або електронна форма, залучення експертів тощо);

– одержання інформації без залучення учасників дослідження (вивчення документації, статистичної або оперативної інформації тощо).

Моніторинг може проводитися з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних (ІКТ) і цифрових технологій, також дистанційно.

Під час проведення дослідження можуть використовуватися фронтальна, групова або індивідуальна робота учасників дослідження.

Програма моніторингу розробляється та затверджується суб'єктами моніторингових досліджень. Якщо зовнішній моніторинг ініціював інший суб'єкт, програма погоджується з ініціатором моніторингу.

Програма оприлюднюється у будь-який спосіб, визначений суб'єктом моніторингу та узгоджений з ініціатором моніторингу (за його наявності) [53].

Зовнішній моніторинг на міжнародному рівні це участь України в міжнародних порівняльних дослідженнях (Міжнародному порівняльному дослідженні якості природничо-математичної освіти (TIMSS), Міжнародному дослідженні якості освіти (PISA), Міжнародному дослідженні читацької грамотності (PIRLS) та ін.).

Інформація, отримана у процесі моніторингу, потребує оцінювання. Оцінювання – це систематичний збір та інтерпретація свідчень, що веде, як частина процесу, до встановлення цінності з перспективою дії.

Термін оцінювання (evaluation) означає систематичне та об'єктивне дослідження, що проводиться з метою визначення ступеня досягнення цілей, рівня розвитку, ефективності, результативності, впливу та стійкості результатів. Також, оцінювання (evaluation) – розуміється як процес систематичного збирання та інтерпретації свідчень, що веде до встановлювання одержаних результатів. Оцінювання дає змогу отримати достовірну інформацію, здійснити інтерпретацію та сформулювати висновки про ефективність освітнього процесу [46].

Досить часто в дослідженнях паралельно використовуються терміни «оцінювання» та «оцінка». Однак, варто зазначити, що термін «оцінка» сприймається як результат, тоді як оцінювання стосується скоріше процесу, що відображає суть оцінювання як дії в часі. Крім того, термін «оцінка», на нашу думку, ближчий до поняття перевірки та контролю, на відміну від «оцінювання», що має більш нейтральне забарвлення. Хоча, термін «оцінка» вже використовують в державному та громадському секторах, в академічній сфері науковці та дослідники частіше використовують термін «оцінювання».

Педагогічне оцінювання (assessment) є частиною оцінювання (evaluation). Це – низка процесів опрацювання та інтерпретації даних, що використовують для формулювання висновків на основі порівнювання кількісних показників, отриманих з різних джерел [46].

Оцінювання зовнішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу відповідності системи освіти напрями: реалізація освітніх потреб здобувачів освіти; реалізація освітнього замовлення батьків; задоволення потреб суспільства; реалізація освітнього замовлення держави. Оцінювання внутрішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу якості освіти в таких напрямах: основні умови освітнього процесу; реалізація освітнього процесу; результати освітнього процесу

Оцінювання поділяється на: формуюче (formative) та підсумкове (summative) оцінювання результатів та процесів Існує три категорії оцінювання в сфері освіти: – оцінювання з метою контролю і звітування (accountability) – оцінювання з метою розвитку – оцінювання з метою набуття знань та розуміння [46].

У сфері освіти оцінювання може бути спрямованим на: здобувачів освіти; заклади; педагогів; навчальні плани та програми; навчальні матеріали; обладнання; системи управління.

Оцінювання якості освіти є складовою проведення моніторингових процедур у закладі освіти. Для оцінювання якості надання освітніх послуг, професійної діяльності педагога можна застосувати такі форми оцінювання:

– анкетування та тести;

– карта відстеження ефективності заняття;

– відвідування занять завідувачем кафедри, професорсько-викладацьким складом кафедри;

– взаємовідвідування занять та їх аналіз;

– проведення відкритих занять та ін.

Оцінювання якості освіти дають інформацію для роздумів і подальшого аналізу, сприяє визначенню напрямів та перспектив

професійного зростання, зміцненню адекватної професійної самооцінки, позитивного самосприйняття й професійної комфортності педагога.

Отже, моніторинг й оцінювання – це споріднені терміни, проте між ними існує суттєва відмінність. Моніторинг передбачає систематичне збирання фактів про контекст, вхідні ресурси, процеси й результати в системі освіти. Оцінювання передбачає застосування зібраних даних для того, щоб сформувати оцінне судження про ситуацію. Систематичне збирання фактів про рівень досягнень у навчанні, подібно до показникової системи під час проведення моніторингу навчального процесу, важливий елемент оцінювання у моделі підзвітності. Моніторинг указує на те, як через оцінні судження можна забезпечити існування підзвітності для того, щоб впливати на системи керування й контролю.

1.2. Теоретичні передумови формування готовності майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти

У Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні, наголошується, що якісна освіта стає одним з головних чинників успіху; педагог є суб’єктом освітнього процесу, провідником позитивних змін [29].

Як справедливо наголошує William A. Foster, якість ніколи не буває випадковою. Вона є результатом високої мети, максимальних зусиль, правильного напряму і майстерного виконання. Якість являє собою розумний вибір багатьох альтернатив.

Існують різні підходи щодо трактування поняття «якість»: «якість» як філософська категорія, що визначає сутність об’єкта чи процесу. Якість виступає як цілісна характеристика об’єкта чи процесу.

Поняття «якість» з позицій економіки та управління: це рівень досягнення поставлених цілей, відповідність визначеним стандартам, ступінь задоволення очікувань споживача.

У Законі України «Про освіту» (2017 р.) «якість освіти це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг; якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг»; визначено, що «система забезпечення якості освіти має за мету гарантування якості освіти; формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою; постійне та послідовне підвищення якості освіти; допомогу закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти»; складниками системи забезпечення якості освіти в Україні є: «система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти» [17].

Згідно Закону України «Про вищу освіту», якість вищої освіти – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості [16].

Моніторинг якості освіти − це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей.

Моніторинг якості освіти (лат. monitor – той, що нагадує, наглядає, застерігає) Т. Лукіна визначає як спеціальну систему збору, обробки,

зберігання і розповсюдження інформації про досягнутий стан якості освіти, прогнозування на підставі об’єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розробка науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі. Головним завданням моніторингу є: виявлення чинників впливу на хід і результати освітніх процесів (реформ) з метою зменшення їх негативної дії та порівняння результатів функціонування освітніх систем задля пошуку найбільш оптимальних шляхів їх розвитку [31].

Мета освіти визначена у законі України «Про Освіту» (2017) як «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [17].

З метою здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти, на загальнодержавному рівні передбачено зовнішній моніторинг якості початкової освіти, що проводиться раз на три роки (2018, 2021, 2024 рр.). Об’єкт загальнодержавного моніторингу – мовно-літературна (читання), математична й природнича освітні галузі. У 2024 р. моніторингом було охоплено такі освітні галузі – читання, математика, природничо-наукові дисципліни (курс «Я досліджую світ»). Отримані результати, у зіставленні з результатами попередніх циклів, дали змогу простежити динаміку навчальних досягнень із математики й читання, в умовах воєнного стану. Також уперше було визначено рівень сформованості природничо-наукової компетентності, показники якого стануть відправною точкою для порівняльного аналізу її змін у подальших циклах дослідження.

Моніторинг не передбачає оцінювання окремих закладів освіти, але дає можливість з'ясувати динаміку навчальних досягнень та загалом оцінити якість освіти в Україні, визначити ключові проблеми й підготувати рекомендації для ухвалення управлінських рішень.

Важливою складовою моніторингу якості освіти в Україні є зовнішнє незалежне оцінювання для випускників закладів загальної середньої освіти, що проводиться з метою оцінки рівня навчальних досягнень учнів, порівняння якості освіти в різних регіонах та навчальних закладах, визначення готовності учнів до навчання у ЗВО, забезпечення прозорості та об'єктивності вступної кампанії, моніторингу якості освіти на національному рівні.

Починаючи з 2022 року ЗНО було замінено на Національний мультипредметний тест (НМТ), що забезпечує єдині критерії оцінювання знань для всіх абітурієнтів.

Національний мультипредметний тест (НМТ) містить завдання з декількох предметів, що оцінюють знання та навички, необхідні для навчання у закладах вищої освіти; забезпечує прозорий та справедливий процес вступу до ЗВО в умовах воєнного стану та обмежень, пов'язаних з пандемією.

Результати моніторингу якості освіти використовуються для аналізу ефективності освітніх програм та впровадження необхідних змін.

З метою повноцінного входження у глобальне освітнє середовище, вітчизняні заклади освіти активно долучилися до провідних міжнародних оцінювальних ініціатив. Україна бере участь у таких проєктах: TIMSS (2007; 2011; 2015; 2019; 2023 рр.), PIRLS (2011; 2021 рр.), PISA (2012; 2025).

Започатковане у 1995 році дослідження TIMSS здійснюється з чотирирічною періодичністю під егідою Міжнародної асоціації з оцінювання досягнень у галузі освіти (IEA) (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). У рамках такого дослідження проводиться вимірювання навчальних досягнень учнів четвертих та восьмих класів з

математики та природничих наук шляхом паперового тестування. Додатково вивчаються особливості змісту шкільної математичної та природничої освіти у країнах-учасницях, особливості навчального процесу, а також фактори, що пов’язані з характеристиками освітніх закладів, вчителів, учнів та їх сімей шляхом анкетування. Оцінювання реалізується за допомогою стандартизованого тестування школярів 4-х та 8-х класів. Окрім безпосереднього вимірювання знань, проєкт передбачає глибоке анкетування учасників, що дозволяє виокремити кореляцію результатів із сімейним контекстом, кваліфікацією педагогів та інституційними характеристиками шкіл. Фінансування процедур відбувається за рахунок пайових внесків країн-учасниць.

Одним з важливих міжнародних досліджень, у якому Україна розпочала брати участь з 2011 року за підтримки проєкту «Рівний доступ до якісної освіти в Україні», є дослідження PIRLS *(Progress in International Reading Literacy Study)*. Започатковане у 2001 році, воно проводиться з періодичністю раз на п’ять років. Розраховане на учнів четвертих класів і зорієнтоване на такі основні предмети, як читання, математика та природничі науки. Завдання міжнародного моніторингу PIRLS передбачають оцінювання умінь учнів початкової школи розуміти прочитану інформацію, пояснювати й аналізувати її зміст, робити відповідні висновки. Саме такі уміння виступають запорукою успішного навчання учнів у наступних класах. Актуальність цих даних підкреслюється застереженнями голови Директорату PISA з питань освіти та умінь Андреаса Шлейхера, який зауважує, що майже п’ята частина підлітків у розвинених країнах не демонструє навіть базового рівня читання, причому ця тенденція лишається незмінною з 2009 року [11]. Відтак, рекомендації за результатами дослідження PIRLS щодо підвищення рівня читацької грамотності є критично важливими для подолання деструктивних явищ з огляду на забезпечення якості навчальних досягнень учнів у подальших класах. адаптація рекомендацій PIRLS

Міжнародне дослідження якості освіти PISA забезпечує ефективне

оцінювання грамотності учнів у читанні, математиці та природничих науках. Відповідальним за проведення моніторингових досліджень PISA в Україні є Український центр оцінювання якості освіти.

Зважаючи на зростання впливу цифрових інструментів та можливостей штучного інтелекту, заплановане оцінювання інноваційних галузей, які спрямовані на формування нових та актуальних компетентностей 21 століття (PISA-2029 з медіа та штучного інтелекту (MAIL)).

Систематичне проведення міжнародних порівняльних студій дозволило сформувати масштабні масиви верифікованих даних та міждержавні рейтинги. Отримана аналітика покликана стати тригером для реформування державної політики, допомагаючи національним урядам тверезо оцінювати сильні та слабкі сторони власних освітніх моделей. Передбачалося, що отримана інформація допоможе кожній країні виявити позитиви та негативи у власних національних освітніх системах, сприятиме стратегічним змінам у державній політиці. Незважаючи на те, що зазначені дослідження відрізнялися метою, завданнями, змістом, організацією, періодичністю, усі вони стали своєрідним каталізатором удосконалення систем національної освіти країн-учасниць.

Водночас, участь України у проектах TIMSS, PIRLS, PISA сприяла активізації оновлювальних процесів у сфері національної системи освіти, що розпочалися з питань децентралізації управління освітньою сферою. Відтак, з участі нашої держави в українсько-канадському проєкті «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні» (2005–2009 рр.) розпочалося вивчення міжнародного досвіду високо-децентралізованих систем професійної освіти з метою покращення професійної підготовки, перепідготовки національних робочих кадрів задля успішного працевлаштування їх на ринку праці [38]. Зазначимо, що високо-децентралізовані системи у своїй діяльності перш за все зорієнтовані на кінцевий результат навчання – професійну підготовку випускників закладів освіти. За такої умови головна мета – виявити та виправити недоліки у роботі

закладу освіти, а основний інструмент – опитування здобувачів освіти та роботодавців. Децентралізований характер дає змогу закладам освіти діяти на підставі отриманих відгуків, коригувати освітні програми, запроваджувати нові педагогічні методи та ідеї. Водночас, варто зауважити, що організації здійснюють моніторинговий процес самостійно.

Узагальнюючи висновки досліджень вчених з різних галузей наук, зазначимо, що вони одностайно вказують як на відставання від світових тенденцій у розвитку наукової теорії, так і на низький рівень практичного вирішення даної проблеми у нашій державі. Науковцями акцентується увага на відсутність експериментально вивірених методичних рекомендацій щодо впровадження моніторингу в освітній процес [42]. І хоча в Україні умовно існують як зовнішній, так і внутрішній напрями моніторингу, однак реалізація обох складових часто носить формальний характер.

Отже, представлені документи, що ілюструють еволюцію спільної європейської політики у сфері освіти, вказують на висхідний інтерес до питань забезпечення здобувачів якісною освітою. Водночас, процес забезпечення якості професійної освіти і навчання у країнах Європейського Союзу базується на принципах комплексності (оцінюються зміст навчання, технології, умови навчання з особливою увагою до оцінювання навчальних результатів та досягнень, що відбувається на основі встановлених показників, розроблених методик оцінювання, включаючи самооцінювання та зовнішнє оцінювання, механізмів зворотного зв’язку та процедури покращення) та імперативності (забезпечення якості повинно бути невід’ємною частиною системи внутрішнього управління закладом освіти). Зазначений процес уможливлюється завдяки проведенню відповідних моніторингових досліджень, становлення яких в освіті здійснювалося поступово. Здійснення моніторингу, оцінювання якості надання освітніх послуг дозволяє акумулювати необхідну для оцінювання якості освіти інформацію та актуалізує проблему підготовки майбутніх педагогів до такої діяльності.

РОЗДІЛ 2
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО МОНІТОРИНГУ І ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

2.1. Стан процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти

Останнім часом істотно змінилися вимоги до рівня професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти, мета, зміст сучасної освіти, що сформульовано в Державній національній програмі «Освіта» (Україна, XXI століття) і Законі України «Про освіту». Освіта та її якість є одними з визначальних чинників розвитку держави, її економічного зростання, передумовою стабільної позиції на світовій арені.

Існує багато визначень поняття «якість освіти». Міжнародний стандарт ISO, що регламентує поняття якості продукції та послуг, то під *якістю освіти* варто розуміти сукупність властивостей, характеристик освітнього процесу, котрі надають їм здатність задовольняти освітні потреби споживачів освітніх послуг – тих, хто вчиться, їх батьків, роботодавців, державу і суспільство в цілому.

Вітчизняна система забезпечення якості вищої освіти трансформується у відповідності з вимогами Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, більше відомі як ESG 2015 [70].

Ключова мета «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти» (ESG) – сприяння забезпеченню якості навчання і викладання, не зважаючи на кордони, відмінності між усіма стейкхолдерами. Стандарти відігравали і відіграватимуть важливу роль у розвитку національних, інституційних систем що забезпечують якість в Європейському просторі вищої освіти (EHEA), у транскордонній співпраці. Опікування процесами забезпечення якості, особливо зовнішніми, дозволяє

європейським системам вищої освіти демонструвати якість і підвищувати прозорість, таким чином допомагаючи побудові взаємодовіри і кращому визнанню кваліфікацій, програм та інших складових вищої освіти.

Стандарти ESG використовуються закладами та агентствами забезпечення якості як рекомендаційний документ для зовнішніх і внутрішніх систем забезпечення якості у вищій освіті. Крім того, їх використовує Європейський реєстр забезпечення якості (EQAR), який відповідає за реєстрацію агентств забезпечення якості, що відповідають ESG [70].

У доповіді про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2024 році проаналізовано діяльність Національного агентства щодо забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) стандартам ESG 2015, описано кроки, що здійснено у 2024 році для набуття повного членства в Європейській асоціації із забезпечення якості вищої освіти (ENQA) та включення до Європейського реєстру агентств із забезпечення якості (EQAR); наголошується, що акредитація освітніх програма механізмом зовнішнього оцінювання, інструментом системного вдосконалення, а результати акредитації освітніх програм – орієнтири розвитку для окремих закладів вищої освіти та для системи вищої освіти України загалом 11].

Роль забезпечення якості стає вирішальною у підтримці систем і закладів вищої освіти у їх реагуванні на ці зміни, водночас гарантуючи, що кваліфікації, набуті студентами, та їх досвід здобуття вищої освіти залишаться на першому плані інституційних місій.

Моніторинг та оцінювання якості освіти сьогодні є невід’ємною складовою професійної діяльності педагога, що дозволяє оцінювати ефективність освітнього процесу, визначати проблеми та шляхи їх вирішення. Отже, зростає необхідність підготовки майбутніх педагогів до такого виду діяльності.

Якість, хоч її і складно визначити, є здебільшого результатом взаємодії між викладачами, студентами та навчальним середовищем закладу освіти. Забезпечення якості повинно гарантувати навчальне середовище, в якому зміст програм, навчальні можливості та ресурсне забезпечення відповідають такій меті. В основі всієї діяльності щодо забезпечення якості лежать дві споріднені цілі: підзвітність і покращення.

Оскільки сформована професійна самосвідомість є потужним джерелом для успішної професійної адаптації фахівця, та в подальшому сприяє набуттю професіоналізму, самореалізації, постійному самовдосконаленню педагога, то сучасним закладам освіти потрібні педагоги, які ґрунтовно володіють навичками контролю, аналізу й оцінки власної діяльності та особистості.

Аналіз наукової освітньої-педагогічної літератури та інформаційних інтернет-джерел показав, що студентоцентроване навчання має два вектори.

Перший спрямований на побудову освітніх програм з урахуванням запланованих результатів навчання та компетентностей.

Викладачі у тісній співпраці із студентами та представниками роботодавців мають безперервно удосконалювати очікувані результати навчання і міжнародні референтні точки для відповідної галузі. Університети повинні звертати особливу увагу на покращення якості навчання за своїми програмами навчання на усіх рівнях та готувати мабутніх педагогів освіти до професійної діяльності.

Запровадження студентоцентрованого навчання і викладання є таким, що:

– поважає і враховує різноманітність здобувачів освіти, їх потреби, уможливлює побудову «гнучких» навчальних траєкторій;

– враховує та використовує різноманітні способи надання освітніх послуг, якщо це доцільно;

– гнучко використовує педагогічні методи;

– регулярно оцінює та коригує способи надання освітніх послуг і

педагогічні методи;

– підтримує відчуття автономності у того, хто навчається, водночас забезпечуючи йому відповідний супровід і підтримку з боку викладача;

– сприяє утвердження атмосфери взаємної поваги та партнерства в системі комунікації «викладач – студент»;взаємній повазі у стосунках «студент-викладач»;

– є наявність чітких регламентів та механізмів для розгляду й вирішення студентських скарг.

Визнаючи важливість оцінювання для прогресу студентів та їх майбутньої кар'єри, процедури забезпечення якості для оцінювання передбачають таке:

– фахівці, які проводять оцінювання, володіють сучасними інструментами тестування та екзаменаційного контролю, а також постійно підвищують свою кваліфікацію в цій царині;

– оприлюднення чітких параметрів, методів оцінювання та шкал виставлення балів заздалегідь, до початку перевірки;

– спрямованість контролю на демонстрацію реального рівня досягнення запланованих програмних результатів; надання здобувачам якісного фідбеку з конструктивними порадами щодо подальшого навчання;

– залучення до екзаменаційного процесу декількох експертів (двох або більше екзаменаторів) у тих випадках, де це є можливим;

– оцінювання дозволяє студентам продемонструвати міру, в якій було досягнуто запланованих результатів навчання. Студенти отримують відгук, який, за необхідності, супроводжується порадами щодо освітнього процесу;

– оцінювання є послідовним і чесно застосовується до всіх студентів та проводиться відповідно до встановлених процедур.

Вважаємо, що домінуючою метою професійної підготовки студентів повинно бути формування готовності майбутнього педагога до педагогічної творчості, засвоєння кращого педагогічного досвіду, його оцінювання, інтерпретації, що зумовить професійний і особистісний саморозвиток.

Науковці визначають професійну підготовку загалом як процес, у результаті якого формується готовність випускника до здійснення професійної діяльності. Наприклад, І. Драч пропонує таке визначення: «Професійна підготовка – неперервний і керований процес набуття особистісно-суб'єктивного досвіду професійної діяльності для формування професійної компетентності» [12, с. 129].

У психологічній і педагогічній науці немає єдиного підходу щодо розгляду феномена «готовність», «підготовка». На основі теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури дослідниками (В. Борисов, О. Макаренко, встановлено, що готовність визначається, як «психічний стан», як «особистісне», «структурне утворення», «властивість» або «якість» особистості; вчені переважно диференціюють поняття «готовність» і «підготовка», розглядаючи підготовку як процес, а готовність – як результат даного процессу [12; 36].

Саме тому, у нашому дослідженні основними *показниками* сформованості майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти визначено мотиваційний, змістовий, діяльнісний і самооцінний.

Мотиваційний показник передбачає наявність рівня сформованості в особистості пізнавальних потреб та інтересів до моніторингово-оцінювальної діяльності, а також вольових якостей, спрямованих на пошук, творчість, дослідження, спостереження за освітнім процесом.

Змістовий – наявність оцінювальних знань і вмінь, що розглядаються крізь призму володіння знаннями основ наукових досліджень, структури та змісту різних видів робіт, відповідними практичними вміннями пошуку, оброблення наукової інформації.

Діяльнісний показник передбачає використання таких критеріїв, як ініціативність, організованість, самостійність, активність, результативність у здійсненні моніторингу і оцінювання.

Самооцінний показник виявляється у здатності до самоаналізу, самооцінювання діяльності.

Таким чином, підготовка до моніторингу і оцінювання – складний багатоаспектний процес, що залежить від комплексу чинників. Визначення її рівня доцільно здійснювати за такими *критеріями*:

– наявність інтересу та бажання здійснювати моніторингову та оцінювальну діяльність;

– оволодіння дослідницькими знаннями;

– сформованість оцінювальних умінь;

– активність і результативність;

– здатність до самоаналізу, самооцінювання діяльності.

У науково-педагогічних дослідженнях готовність майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти розглядається як складне інтегративне професійне новоутворення особистості. [36]

Залежно від ступеня сформованості ключових компонентів (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного), дослідники виділяють основні рівні готовності: [37]

Низький (початковий / елементарний) рівень. Мотивація: слабко виражений інтерес до оцінювальної діяльності. Студент сприймає моніторинг як формальну, нав’язану ззовні вимогу чи рутину.

Знання (когнітивна сфера): має лише загальне, поверхове уявлення про якість освіти та діагностичні методи. Не розрізняє критерії та показники оцінювання, плутає поняття контролю, моніторингу та ін.

Вміння та навички (діяльнісна сфера): не вміє самостійно створювати надійний діагностичний інструментарій (тести, анкети та ін.). Оцінювання проводить за «інтуїцією» або готовими шаблонами. Використання математико-статистичних методів обробки результатів викликають значні труднощі.

Рефлексія: Навички аналізу та прогнозування відсутні. Отримані результати оцінювання не використовуються для коригування власної роботи.

Середній (достатній / репродуктивно-практичний) рівень.

Мотивація: усвідомлює важливість педагогічної діагностики та оцінювання якості знань для професійного зростання. Проте активність виявляється переважно за стимулювання з боку викладачів, колег або адміністрації.

Знання (когнітивна сфера): Добре володіє теоретичною базою: знає стандарти, базові критерії оцінювання навчальних досягнень, сутність вітчизняних та міжнародних досліджень (PISA, TIMSS та ін.).

Вміння та навички (діяльнісна сфера): успішно застосовує готові методики моніторингу, оцінювання та вміє збирати первинну статистичну інформацію. Може самостійно розробити нескладні тести чи опитувальники, але припускається помилок при перевірці їх валідності. Проводить базовий аналіз результатів без глибокого встановлення причинно-наслідкових зв’язків.

Рефлексія: здатний частково оцінити власні помилки в діагностичній діяльності та визначити шляхи покращення навчання здобувачів освіти, орієнтуючись на стандартизовані рекомендації.

Високий (оптимальний / креативно-професійний) рівень.

Мотивація: характеризується стійкою внутрішньою потребою у здійсненні моніторингових процедур. Студент демонструє виражений ціннісний інтерес до інноваційних технологій оцінювання.

Знання (когнітивна сфера): системні, глибокі та гнучкі знання з педагогічної діагностики, кваліметрії освіти, володіння вітчизняними та світовими трендами оцінювання якості освіти.

Вміння та навички (діяльнісна сфера): вільно та творчо проєктує складний комплексний інструментарій (критеріальні матриці компетентностей, багаторівневі тести, діагностичні карти). Вміє автоматизувати збір та обробку даних за допомогою цифрових ресурсів та систем управління навчанням (LMS). Здатний проводити глибокий аналітичний моніторинг, інтерпретувати приховані чинники впливу на якість і вибудовувати прогнози.

Рефлексія: постійно аналізує результативність власних вимірювальних інструментів, критично оцінює свою об’єктивність. На основі моніторингу здатний самостійно розробляти ефективні стратегічні рекомендації для підвищення якості освітнього процесу. [46].

З метою з’ясування стану процесу підготовки майбутніх педагогів до здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти проведено опитування магістрантів спеціальності А1 Освітні науки Уманського національного університету, що містило низку запитань:

Якою мірою зазначені очікування від навчання в університеті здійснилися на етапі досягнення програмних результатів завершення освітньої програми?

– здобути якісну професійну освіту;

– отримати практичний досвід в обраній галузі знань;

– розширити свій світогляд;

– набуття загальних та спеціальних компетентностей, наприклад, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність проводити дослдження на відповідному рівні;

– потрапити у комфортне середовище для навчання та особистісного розвитку;

– опанувати англійську мову на рівні В2.

Відповіді на запитання анкети: «Чи потрібно майбутньому педагогу володіти здатністю до моніторингових досліджень та оцінювання якості освіти?» відобразили майже повну одностайність щодо цієї проблеми – 93,3 % опитаних вважають це необхідним. Майбутні педагоги пояснюють, що це дасть змогу ефективніше навчати (32,7 % серед тих, хто дав позитивну відповідь), бути професіоналом у своїй справі (30,8 % серед тих, хто дав позитивну відповідь).

Оцініть рівень задоволеності умовами та можливостями, створеними в університеті:

– успішне навчання та засвоєння теоретичних знань;

– застосування отриманих знань на практиці;

– навчання/стажування/проходження літніх шкіл за кордоном;

– проходження виробничих практик у закладах/організаціях потенційних роботодавців;

– самостійна наукова робота (наявність необхідної літератури на кафедрі чи в бібліотеці);

– розширення світогляду;

– культурне збагачення (зустрічі, театри, концерти тощо).

Оцініть рівень задоволеності університетською атмосферою:

– комфортне середовище для навчання;

– комфортне середовище для особистісного розвитку;

– середовище, що дозволяє стати частиною спільноти;

– середовище, що забезпечує культурне зростання.

Оцініть власні знання та професійні навички, яких Ви набули під час навчання за обраною освітньою програмою:

– фундаментальні теоретичні знання;

– професійні теоретичні знання;

– уміння писати наукові тексти;

– уміння здійснювати оцінювання освітнього процесу, пропонувати шляхи його покращення;

– практичні професійні вміння.

Оцініть власний рівень розвитку компетентностей за період навчання.

Оцініть якість складових освітнього процесу в університеті.

Які Ваші плани на майбутнє?

– продовжувати навчання;

– працевлаштування за фахом;

– працевлаштування не за фахом;

– Ваш варіант.

Результати діагностування наведено в табл. 2.1.

Табл. 2.1

Результати опитування респондентів

«Надання освітніх послуг»

Рівень освітніх послуг	Респонденти	
	%	Абс.
Високий	22.2	8
Достатній	61.1	22
Середній	16.7	6
Разом	100	36

Також респондентам було запропоновано відповісти на запитання анкети «Підготовка до моніторингу і оцінювання якості освіти», з метою з'ясувати рівень знань з означеної проблеми (Дод. А).

Опитуванням було охоплено 36 респондентів. Анкета містила, зокрема, такі запитання:

1. У якому році було вперше використано термін «моніторинг» з метою здійснення дослідження з проблем довкілля?

А)1972; +

Б) 2000;

В) 2017;

Г) 1980.

2. Які основні функції може виконувати моніторинг?

А) аналіз, впорядкування, систематизація;

Б) опис, спостереження, візуалізація, оцінка, контроль, розподіл; +

В) візуалізація, опис, просвіта, вимірювання, розподіл;

Г) дослідницька, раціоналізаторська.

3. Оберіть правильну відповідь: до принципів моніторингу належать:

А) підготовка, розробка інструментарію, проведення;

Б) цілеспрямованість, фінансування, конкретність;

В) цілісність, оперативність, пріоритетність, прогностичність,

відповідність меті моніторингу; +

Г) повторюваність, цілісність, прогностичність.

4. Яке з положень характеризує сучасну філософію освіти?

А) ключовим поняттям сучасної філософії освіти є гуманізм; +

Б) ключовим поняттям сучасної філософії освіти є система знань, умінь і навичок, яку повинен засвоїти учень;

В) ключовим поняттям сучасної філософії освіти є система видів діяльності, яку повинен виконувати учень;

Г) ключовим поняттям сучасної філософії освіти є система вправ.

5. Які існують види внутрішнього моніторингу якості освіти:

А) когнітивний, емоційний і поведінковий, психологічний;

Б) перцептивний, семантичний, діахронний, педагогічний, кадровий;

В) комунікативно-діяльнісний, педагогічний, культурологічний, проблемно-пошуковий, управлінський;

Г) педагогічний, психологічний, медичний, статистичний, ресурсний, кадровий, управлінський. +

6. Що означає поняття «педагогічне оцінювання»?

А) систематичне збирання та інтерпретація свідчень, що веде до встановлювання одержаних результатів*;* +

Б) визначення проблем, які необхідно розв’язати фахівцю у професійній діяльності, типи діяльності, функції, шляхи розв’язання виокремлених задач;

В) низка процесів опрацювання та інтерпретації даних, які використовують для формулювання висновків на основі порівнювання кількісних показників, отриманих з різних джерел, зі стандартами. +

Г) вибір діяльності, ситуацій, що потребують швидкого вирішення.

7. Які існують види моніторингу за частотою процедур:

А) локальний, вибірковий, суцільний;

Б) разовий, періодичний, систематичний; +

В) вхідний, проміжний, підсумковий;

Г) стратегічний, тактичний, оперативний.

8. Як Ви розумієте поняття «моніторинг», «оцінювання», «моніторинг якості освіти», «підготовка до здійснення оцінювання»?

Аналіз визначень дозволяє зробити висновок, що низка студентів мають поверхове уявлення про зміст таких понять, характеризують їх занадто широко: як будь-яке дослідження з науковою метою або звужують сутність понять до опитувань, спостережень чи розробки рекомендацій.

Отримані результати свідчать про критичне ставлення респондентів до своїх якостей оцінювати освітній процес, водночас, свою практичну підготовку загалом більшість опитаних вважає достатньою.

Корисну інформацію дають відповіді студентів на наступні два запитання: «Чи зважають викладачі на Ваші індивідуальні особливості?», «Чи реалізуєте Ви в закладі вищої освіти свій творчий потенціал?».

– так;

– скоріше так, ніж ні;

– важко відповісти;

– скоріше ні, ніж так;

– ні.

Результати статистичної обробки відповідей на запитання наведено в таблиці 2. 2.

Таблиця 2.2

Результати опитування респондентів

Варіанти відповідей		Респонденти	
		Абс.	%
	Так	17	47.2
	скоріше так, ніж ні	2	5.6
	важко відповісти	9	25
	скоріше ні, ніж так	4	11.1
	Ні	4	11.1
	разом	36	100

На запитання про необхідність підготовки до здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти у закладі вищої освіти передбачають три варіанти відповіді, з приводу яких студенти висловились таким чином: необхідно готувати – 89,5 %, ні – 4,2 %, не знаю – 6,3 %.

Назвіть чинники, що впливають на рівень підготовки до здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти:

– стимулювання, преміювання кращих студентів;

– самостійна робота;

– вивчення обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів;

– перемоги в конкурсах, змаганнях, участь в конференціях, семінарах;

– організація освітнього процесу;

– особистий приклад викладачів;

– публікації власних наукових досліджень (тези, статті);

– Ваш варіант.

Оцініть власний рівень Ваших навчальних досягнень (відповіді респондентів представлено в табл. 2. 3).

Таблиця 2. 3

Самооцінювання рівня навчальних досягнень

Варіанти відповідей	Респонденти	
	%	Абс.
високий;	11.1	4
достатній;	25	9
середній;	25	9
початковий	38.9	14
Разом	100	36

Чи займались Ви оцінюванням надання освітніх послуг під час проходження виробничої практики?

– так;

– скоріше так, ніж ні;

– важко відповісти;

– скоріше ні, ніж так;

– ні;

– Ваш варіант.

Відповіді респондентів представлено в табл. 2. 4.

Таблиця 2.4

Варіанти відповідей		Респонденти	
		Абс.	%
	Так	10	27.7
	скоріше так, ніж ні	8	22.2
	важко відповісти	4	11.1
	скоріше ні, ніж так	7	19.5
	Ні	7	19.5
	Разом	36	100

Чи створено у закладі де Ви навчаєтесь ефективну систему підготовки до моніторингу і оцінювання якості освіти? (відповіді респондентів представлено в табл. 2. 5).

Таблиця 2.5

Результати опитування респондентів

Варіанти відповідей		Респонденти	
		Абс.	%
	Так	18	50
	скоріше так, ніж ні	7	19.4
	важко відповісти	4	11.1
	скоріше ні, ніж так	5	13.9
	Ні	2	5.6
	Разом	36	100

Чи впливає сприятливий соціально-педагогічний мікроклімат у студентському колективі на професійну підготовку майбутніх педагогів?

– так;

– ні;

– не можу відповісти. (відповіді респондентів представлено в табл. 2. 6).

Таблиця 2.6

Результати опитування респондентів

Варіанти відповідей		Респонденти	
		Абс.	%
	Так	24	66.7
	Ні	8	22.2
	не можу відповісти	4	11.1
	разом	36	100

Цікавою є думка студентів з приводу двох наступних запитань: «Чи задоволені Ви рівнем підготовки до здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти?». Результати статистичної обробки опитування за цими питаннями виявили, що 13 студентів (38 %) задоволені рівнем підготовки, 16 опитаних (45 %) – частково, а 6 студентів (17 %) – не задоволені або мають труднощі у відповіді на дане питання.

Проведене опитування студентів виявило недооцінку ними ролі практики щодо моніторингу і оцінювання якості освіти. У дослідженні з’ясовано основні мотиви необхідності підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти. Свій вибір респонденти розмістили за їх ранговим місцем таким чином:

– потреба в пошуку нових шляхів розв’язання освітньо-виховних завдань закладу освіти;

– бажання ствердитися в якості педагога-новатора;

– бажання задовольнити потреби в інноваційній діяльності;

– потреба реалізувати творчий потенціал засобами інноваційної діяльності;

– усвідомлення суспільної значущості моніторингово-оцінювальної діяльності;

– загальне уявлення про професійну діяльність педагогів;

– прагнення до вивчення теорії і практики професійної діяльності.

На запитання «Які предмети формують готовність до моніторингових досліджень названо наступні: «Моніторинг якості освіти», «Аудит і оцінювання управлінської діяльності», «Професійна компетентність керівника закладу освіти», «Методика викладання у вищій школі», «Креативні технології навчання у ЗВО», визнані найдійовішими (81,5 %), значно менше обрали самоосвітню діяльність і роботу в наукових гуртках (18,5 %). Це свідчить, що відсутня або організована несистематично самостійна діяльність студентів над удосконаленням власної освітньої підготовки, а також у наукових гуртках.

На питання: «Чи можете Ви навзвати методи і методики моніторингу і оцінювання якості освіти?» респонденти відповіли позитивно. Знають і можуть використовувати більшість студентів (79,8 %) такі методи дослідження, як: анкетування, бесіда, тестування. Також слід зазначити, що із запропонованих методик 5,2 % підтвердило використання анкети для проведення оцінювання надання освітніх послуг, 7,1 % – опитувальника «Кваліфікаційне оцінювання якості освіти», 3,2 % – методика «Оцінювання ефективності професійної діяльності педагогів» (О. Звєрєва), 1,5 % – методика «Квадрат функцій», 3,2 % – експертне оцінювання якості освіти.

Як часто потрібно здійснювати моніторинг та оцінювання якості освіти?

– 24,9 % респондентів зазначили, що моніторинг та оцінювання якості освіти проводиться завжди (один раз на рік),

– 37,4 %, інколи (один раз у п’ять років)

– 32,6 % відповіли «ніколи»;

– 5,1 % не мають уявлення.

Респонденти вважають доцільним, крім того, покращити використання можливостей виробничої практики для здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти.

Чи потрібно, на Вашу думку, при здійсненні моніторингу і оцінювання якості освіти орієнтуватися на сучасних педагогів – успішних професіоналів. Аргументуйте відповідь. Результати опитування подано в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Результати опитування респондентів

Варіанти відповідей	Респонденти	
	Абс.	%
так, необхідно	14	38,8
необов’язково	7	19,5
Ні	8	22,2
не знаю	7	19,5
Разом	36	100

Наступне запитання «Чи впливає, на Ваш погляд, людинознавча компетентність (гуманність, справедливість, толерантність, доброзичливість тощо) на самооцінку майбутніх педагогів»? передбачало варіанти:

– так;

– ні, не впливає;

– не можу відповісти.

Чи володієте Ви інформацією про критерії та показники оцінювання якості освіти?

Щоб Ви порадили для вдосконалення підготовки педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти?

Чи потрібно, на Вашу думку, здійснювати самооцінювання підготовки до моніторингу якості освіти з метою її вдосконалення?

Встановлено, що 66,7 % респондентів вважають, що процес підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти потребує

покращення, є доречним та необхідним;

– 19,5 % – вважають вдосконалення даного процесу необов'язковим;

– 11,1 % – вважають, що моніторинг та оцінювання не впливає на ефективність професійної діяльності;

– 2,7 % – не змогли відповісти.

Виявлено, що причиною труднощів здійснення моніторингу найчастіше стають недооцінка ролі моніторингу в забезпеченні якості освіти (наприклад, 36,4% опитуваних сумніваються у доцільності моніторингу або взагалі вважають його непотрібним). Невиправданою, на переконання 37,8 респондентів є синонімізація термінів «моніторинг», «діагностика», «контроль», «оцінювання».

Аналіз здійсненого опитування студентів виявив недостатній рівень підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти, зокрема, поверхове уявлення респондентів про сутність, значення, функцію моніторингу і оцінювання; нерозуміння потреби в необхідності підготовки до зазначеного вище виду діяльності. Значна частина респондентів недостатньо обізнані щодо сутності моніторингу і оцінювання, але прагне удосконалити рівень підготовки.

Отже, результати експерименту свідчать, що сучасний стан підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти потребує покращення. Принципового значення набуває обґрунтування шляхів удосконалення даного процесу.

2.2. Обґрунтування шляхів удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує різноманітність наукових підходів щодо розгляду феномену «підготовка» та «готовність».

Наприклад, у дослідженнях І. Драча професійна підготовка визначається як неперервний і керований процес набуття особистісно-суб'єктивного досвіду професійної діяльності з метою формування професійної компетентності» [12, с. 129].

Удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти – це комплексне завдання, яке вимагає системної модернізації вищої педагогічної освіти. Сучасний педагог має виступати не просто ретранслятором знань, а аналітиком, здатним об'єктивно вимірювати освітні результати й коригувати навчальний процес.

Тому, підготовка майбутніх педагогів до такої діяльності має бути системною та інтегрованою у навчальні програми педагогічних ЗВО, передбачати:

– теоретичний компонент (ознайомлення студентів із поняттям *якість освіти*, критеріями та показниками її оцінювання; вивчення науково-методичних основ педагогічної діагностики, розгляд державних і міжнародних стандартів оцінювання якості освіти (наприклад, PISA, TIMSS);

– методичний компонент **(**формування навичок розробки інструментарію моніторингу: анкет, тестів, карт спостережень, використання статистичних методів обробки результатів, навчання майбутніх педагогів роботі з інформаційними системами збору та аналізу даних);

– практичний компонент **(**проведення навчальних тренінгів та симуляцій моніторингових досліджень, участь у реальних моніторингових програмах (на рівні університету, школи-партнера), використання цифрових технологій, освоєння онлайн-платформ для збору й аналізу даних (Google Forms, Mentimeter, Moodle та ін.), використання сучасних аналітичних інструментів (SPSS, Excel, Power BI), застосування AI-технологій для прогнозування та візуалізації результатів, аналіз результатів із подальшим формуванням рекомендацій для покращення освітнього процесу.

У психолого-педагогічному аспекті здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти потребує розвитку критичного мислення та вміння

інтерпретувати результати без упереджень, формування готовності до самоаналізу і рефлексії власної педагогічної діяльності, усвідомлення етичних принципів проведення моніторингу (об'єктивність, конфіденційність, доброчесність та ін.).

Практична реалізація моніторингу якості освітньої діяльності включає такі напрями: моніторинг змісту освітньої діяльності; моніторинг ресурсів освітньої діяльності; моніторинг процесу освітньої діяльності; моніторинг результатів освітньої діяльності.

Моніторинг передбачає як самооцінку закладу вищої освіти, так і оцінку діяльності закладу здобувачами освіти, випускниками, роботодавцями, а також міжнародними рейтинговими агенціями. Зовнішній контроль якості освітньої діяльності забезпечується процедурами акредитації освітніх програм та ліцензування освітньої діяльності.

Зупинимось детальніше на аналізі критеріїв оцінювання якості вищої освіти, що ґрунтуються на таких складових моніторингу:

– ресурсне забезпечення освітнього процесу: матеріально-технічне обладнання закладу вищої освіти, забезпечення навчально-методичними матеріалами, бібліотечне забезпечення освітнього процесу, якісний склад науково-педагогічних працівників;

– освітній процес: навантаження науково-педагогічних працівників, структурування змісту освітніх програм відповідно до сучасного розвитку науки, обсяги кредитів ЄКТС для певного рівня підготовки фахівців, змістове наповнення освітніх компонентів, активізація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, організаційна діяльність;

– результативність освітньої системи: досягнення здобувачів вищої освіти з професійних дисциплін, кількість випускників, які працевлаштувалися, тощо. Система управління якістю вищої освіти має на меті гарантувати надання університетом якісної багаторівневої освіти, підготовку конкурентоспроможних фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів.

Таким чином, на підставі аналізу наукового доробку вчених та практичного досвіду ЗВО, можна узагальнити, що кінцевим результатом побудови та впровадження в освітнє середовище ЗВО системи забезпечення якості освіти є низка певних показників, котрі мають отримувати та аналізувати університети з метою моніторингу якості освіти майбутніх педагогів. А саме: навчальні досягнення здобувачів освіти та показники їх успішності; можливості випускників педагогічного ЗВО влаштуватися на роботу за фахом – затребуваність на ринку праці, впровадження дуальної форми освіти; задоволеність здобувачів освіти освітньо-професійною програмою та освітніми компонентами, які вони опановують у освітньому середовищі університету; ефективність роботи викладачів – навчально-методична, педагогічно-практична, науково-дослідницька, організаційна; наявність матеріальної бази, навчальних ресурсів для реалізації освітніх компонентів програми підготовки майбутніх педагогів.

Дослідники та експерти виділяють декілька ключових шляхів удосконалення підготовки педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

Модернізація змісту освіти (Оновлення навчальних програм).

Впровадження спеціалізованих дисциплін: Введення до освітньо-професійних програм обов’язкових або вибіркових курсів, таких як *«Педагогічна кваліметрія»*, *«Моніторинг якості освіти»*, *«Основи педагогічної діагностики»* чи *«Освітня аналітика та Data Science в освіті»* [70].

Інтеграція міжнародного досвіду: Детальний розгляд методології та інструментарію авторитетних міжнародних порівняльних досліджень (PISA, TIMSS, PIRLS та ін.). Студенти мають розуміти, як формуються компетентнісні завдання та за якими критеріями оцінюються результати на світовому рівні.

Посилення середовищного підходу: навчання студентів оцінювати не

лише знання, але й якість самого освітнього середовища (безпека, інклюзивність, ресурсне забезпечення та ін.) [70].

Технологізація та цифровізація процесу оцінювання.

Опанування цифрових інструментів діагностики: Майбутні педагоги повинні вміти працювати зі спеціалізованим софтом для створення тестів та опитувань (Google Forms, Kahoot, Quizizz, Classtime) та інтегрувати їх у системи управління навчанням (LMS на кшталт Moodle, Google Classroom).

Навчання статистичній обробці даних: Програма має включати практичні модулі з аналізу великих масивів даних (наприклад, робота в Excel, SPSS та ін.) для первинної статистичної обробки результатів, розрахунку валідності й надійності тестів, побудови графіків та матриць.

Практико-орієнтований підхід (Контекстне навчання)

Наскрізна моніторингова складова у практиці: Під час проходження педагогічної практики в школі студенти мають отримувати обов’язкові завдання із проведення реального мікромоніторингу (наприклад, зріз знань з теми, анкетування учнів щодо задоволеності уроками, аналіз динаміки успішності).

Метод кейс-технологій (Case-study): Розбір реальних знеособлених даних моніторингових досліджень українських шкіл або звітів Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО). Студенти вчаться не просто бачити цифри, а інтерпретувати їх: шукати причини низьких результатів і розробляти стратегії їх подолання.

Трансформація ролі викладача ЗВО та методів навчання.

Перехід від репродуктивних методів до дослідницьких: замість зазубрювання теорії оцінювання, студенти мають розробляти власні кваліметричні проєкти: самостійно конструювати критеріальні матриці для оцінювання компетентностей, створювати різнорівневі тести та захищати їх.

Впровадження культури самооцінювання (Формувальне оцінювання). Викладачі університетів мають на власному прикладі демонструвати інструменти формувального оцінювання. Студент, який пройшов через

систему взаємооцінювання (peer-assessment) та рефлексії в ЗВО, легше переноситеме цю практику в заклад освіти.

Посилення психолого-педагогічного супроводу.

Формування психологічної готовності: подолання «страху оцінки» та стереотипу, що моніторинг – це виключно каральний або контролюючий інструмент адміністрації. Майбутній педагог має чітко усвідомити, що головна мета моніторингу – підтримка здобувача освіти та покращення якості його навчання.

Також до шляхів удосконалення підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якосіт освіти належить ознайомлення та обговорення системи внутрішнього забезпечення якості освіти на прикладі УНУ [50], нормативно-правової документації.

Згідно рекомендацій державної служби якості освіти, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, обов'язковими складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості в ЗВО (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Уманському національному університеті визначає внутрішню політику, мету, принципи, складові, рівні, суб'єктів, розподіл повноважень і загальні механізми функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Уманському національному університеті [50].

Якість вищої освіти – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам – за наявності, а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості. Якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у

закладі вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань. Система внутрішнього забезпечення якості – сукупність взаємопов'язаних політик, принципів, суб'єктів, ресурсів, інформаційних систем, процедур і заходів, за допомогою яких Університет планує, забезпечує, оцінює та вдосконалює якість освітньої діяльності і вищої освіти.

Культура якості – спільні цінності, очікування, практики та моделі поведінки академічної спільноти, за яких кожен учасник усвідомлює власну відповідальність за якість, відкрито обговорює проблеми і бере участь у вдосконаленні.

Політика у сфері якості – офіційно визначені Університетом цілі, принципи і зобов'язання щодо якості освітньої діяльності та вищої освіти. Моніторинг якості – систематичний збір, перевірка, узагальнення, аналіз та інтерпретація даних про умови, процеси і результати реалізації освітніх програм з метою виявлення тенденцій, сильних сторін і ризиків, прийняття рішень та безперервного вдосконалення.

Внутрішнє контрольне вимірювання результатів навчання – діагностична процедура на рівні освітньої програми, факультету або Університету, що не замінює поточного чи підсумкового оцінювання та не змінює індивідуальних оцінок здобувачів.

Ризик для якості – ймовірна подія, умова або тенденція, що може перешкодити досягненню цілей освітньої програми, результатів навчання, дотриманню прав учасників або виконанню вимог законодавства. Коригувальний захід – дія, спрямована на усунення причини виявленої невідповідності чи проблеми та недопущення її повторення. Запобіжний захід – дія, спрямована на зниження ймовірності або наслідків потенційної проблеми чи ризику.

Показник якості – кількісна або якісна характеристика, що використовується разом з іншими даними для оцінювання стану, динаміки або результативності певного процесу. Заінтересовані сторони

(стейкхолдери) – здобувачі, вступники, випускники, працівники, роботодавці, професійні об’єднання, партнери, органи студентського самоврядування, органи публічної влади, громадськість та інші особи чи організації, інтереси яких пов’язані з освітньою діяльністю Університету. Звіт про якість – узагальнений документ, що містить перевірені дані, висновки, ризики, сильні сторони, рекомендації, прийняті рішення та інформацію про виконання заходів з удосконалення.

Метою системи внутрішнього забезпечення якості є створення і підтримання умов, за яких освітні програми та освітній процес забезпечують досягнення визначених результатів навчання, дотримання прав учасників, академічну доброчесність, суспільну довіру та безперервне вдосконалення діяльності Університету [50].

Основними завданнями системи є: формування і реалізація внутрішньої політики у сфері якості; забезпечення відповідності освітніх програм законодавству, стандартам вищої освіти, професійним стандартам за наявності, Національній рамці кваліфікацій, стратегії Університету та потребам заінтересованих сторін; забезпечення студентоцентрованого, інклюзивного, безпечного та академічно доброчесного освітнього процесу; підтримка об’єктивного, прозорого і передбачуваного оцінювання результатів навчання; залучення здобувачів, працівників, випускників, роботодавців та інших заінтересованих сторін до формування, реалізації й перегляду освітніх програм; забезпечення належного кадрового, методичного, інформаційного, цифрового, матеріально-технічного та організаційного забезпечення; виявлення сильних сторін, невідповідностей і ризиків, планування коригувальних та запобіжних заходів; підготовка достовірних даних для управлінських рішень, акредитації, ліцензування та публічного звітування; перевірка результативності прийнятих рішень і заходів; розвиток культури якості й академічної доброчесності.

Суб’єктами системи забезпечення якості освіти є Наглядова рада, Вчена рада Університету, ректор, проректори, відділ моніторингу якості

освіти, навчальний відділ, науково-методична рада, факультети та їх вчені ради, кафедри, гаранти і робочі групи освітніх програм, науково-педагогічні, педагогічні та наукові працівники, здобувачі вищої освіти, органи студентського самоврядування, уповноважені суб'єкти системи забезпечення академічної доброчесності, бібліотека, інші структурні підрозділи та залучені заінтересовані сторони.

Якість освітньої програми визначається, зокрема, за такими взаємопов'язаними характеристиками: узгодженість цілей із місією і стратегією Університету, потребами суспільства, ринку праці, науки та цільових груп; відповідність стандарту вищої освіти, професійному стандарту за наявності, Національній рамці кваліфікацій і вимогам до міждисциплінарних програм; чіткість і досяжність програмних результатів навчання; логічна структура, належна послідовність, обсяг і взаємозв'язок освітніх компонентів; відповідність методів навчання та оцінювання програмним результатам; реальність навчального навантаження та належне присвоєння кредитів ЄКТС; достатність вибіркової складової та можливостей індивідуальної освітньої траєкторії; якість практичної підготовки, мобільності, визнання результатів і взаємодії з роботодавцями; кадрова, методична, інформаційна, цифрова і матеріально-технічна спроможність; дотримання академічної доброчесності, прав здобувачів, доступності, безпеки та недискримінації; результати навчання, атестації, працевлаштування і професійної траєкторії випускників у межах доступних достовірних даних.

Таким чином, підготовка майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти має бути інтегрованою, поєднувати знання, практику та цифрові інструменти, а головне – формувати педагога-дослідника, здатного до постійного оцінювання та вдосконалення освітнього процесу.

Підготовка майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти передбачає формування у них відповідних знань, умінь та навичок, що

дозволять ефективно оцінювати та покращувати освітній процес. Це включає в себе розуміння сутності моніторингу, оволодіння методами освітніх вимірювань, вміння аналізувати та інтерпретувати результати, а також використовувати їх для прийняття управлінських рішень.

Практичне здійснення моніторингу і оцінювання якості освіти передбачена програмами виробничих практик, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх педагогів з отриманням особистого досвіду роботи у різних професійних ролях; самовдосконалення у професійній майстерності.

У процесі підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти здобувачів освіти спонукає вивчення дисциплін, які належать до обов'якових та вибіркових компонентів освітніх програм, наприклад: «Основи педагогічних вимірювань та моніторинг якості освіти», «Методологія та методика наукових досліджень», «Професійно-педагогічна компетентність викладача», «Педагогічна діагностика», «Аудит і оцінюванні в управлінні закладами освіти», «Науково-педагогічна практика», «Освітній моніторинг», «Методика підготовки наукових публікацій», «Моніторинг та оцінювання якості освіти» та ін.

Зокрема, у процесі викладання дисципліни «Моніторинг та оцінювання якості освіти» використовуються інноваційні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології (проєктна, інтерактивна, критичного мислення, мультимедійні, комп'ютерні та інтернет-технології); ситуаційні завдання, абстрагування, моделювання, аналіз, розповідь, бесіда, вправи, кейс-стаді, аналіз навчальної ситуації, мозковий штурм, стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Засвоєння здобувачами вищої освіти цілісної і логічно-послідовної системи знань про моніторинг та оцінювання якості освіти, надання освітніх послуг; формування вміння пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здійснювати моніторинг існуючого стану освітньої діяльності на

основі зібраних даних та надання рекомендацій щодо механізмів підвищення економічності, ефективності і результативності навчання сприяє усвідомленню шляхів удосконалення ефективності освітнього процесу; формуванню системного педагогічного мислення, професійної самосвідомості педагогів.

У практиці сучасних освітніх закладів широко застосовується для моніторингу якості професійної підготовки тестовий контроль і рейтинг. Це об'єктивні, прозорі й науково обґрунтовані методи кількісного представлення результатів діагностування.

Результати сформованості фахових компетенцій відповідно до галузевих стандартів вищої освіти є одним із ключових моментів оцінки якості професійної підготовки. При цьому передбачається вдосконалення освітніх технологій на основі постійної взаємодії викладача зі студентом. Показниками якості виступають очікувані й вимірювані конкретні результати й досягнення студентів, які визначають, якими компетентностями володіє майбутній фахівець і які професійні функції та обов'язки він може виконувати після виконання освітньої програми. Серед критеріїв визначення якості професійної підготовки майбутніх фахівців називають здебільшого: постановку завдань роботи зі студентами в певних умовах; вибір змісту і методів впливу на них; витрачений час і зусилля викладача; зміну рівнів сформованості компонентів фахової компетентності майбутніх фахівців. В основі вибору цих критеріїв – педагогічна діагностика. На думку Т. Лукіної, педагогічні вимірювання (як самостійний напрям наукових досліджень) – це «процес відображення в числовому значенні певних досягнень або якостей особистості» [31, с. 22], їх можна розглядати «як практичну освітню діяльність, спрямовану на отримання об'єктивних оцінок рівня поточної та підсумкової підготовленості студентів», а головна мета педагогічних вимірювань полягає в отриманні чисельних еквівалентів прояву ознаки, що цікавить дослідника або педагога. Такий контроль складається з: перевірки – виявлення рівня знань, умінь та навичок (сформованості компетентностей);

оцінки – вимірювання та умовного відображення рівня знань, умінь і навичок; обліку – фіксування результатів у вигляді оцінок. Оцінювання – це процес формування оцінки навчальних досягнень, у якому інтегруються й представляються в певній шкалі (шкалах) дані, отримані під час тестування, використання портфоліо, проведення іспитів, виконання практичних робіт, рейтингування їх результатів тощо [46]. Серед класифікацій видів педагогічного контролю вчені виокремлюють:

− зовнішній контроль викладача за діяльністю студентів, взаємоконтроль студентів і самоконтроль (залежно від суб'єкта діяльності); − попередній, поточний, рубіжний: тематичний, періодичний, підсумковий (із позиції місця й значення); − індивідуальний, парний, груповий, фронтальний і комбінований контроль (з погляду його організації); − усний, письмовий, тестовий, програмований (комп'ютерне тестування) (за формою проведення).

Ще одним видом моніторингу якості освіти є тестування. Педагогічна тестологія – це прикладний розділ теоретичної педагогіки, теорія одного з методів практичної педагогічної діяльності. Основні поняття педагогічної тестології – завдання, тест, тестування (педагогічне вимірювання) [46, с. 12]. Тестування як методичний засіб отримало визнання в нашій країні і стало загальноприйнятою формою як вхідного, поточного, проміжного, так і підсумкового контролю. Результати тестування після оброблення на комп'ютері представляються у формі сукупності стандартних статистичних показників, придатних для встановлення персонального рейтингу знань та порівняльних характеристик навчальної групи загалом. У педагогічних вимірах тестологія – це теоретико-методологічне і методичне обґрунтування процесів розроблення й застосування педагогічних тестів [46, с. 4]. Поняття «тест» тлумачиться як інструмент, що складається із кваліметрично вивіреної системи, стандартизованої процедури проведення і заздалегідь спроектованої технології оброблення й аналізу результатів, призначений для вимірювання якостей і властивостей особистості, зміна яких можлива у процесі

систематичного навчання; «система завдань специфічної форми, змісту, розташованих за зростанням складності, яка дає можливість виміряти рівень підготовки випробуваних і оцінити структуру їхніх знань». Тестування розглядається як метод вимірювання певних властивостей особистості, спосіб визначення рівня знань і умінь студентів за допомогою спеціальних валідних тестових завдань. Тестування визначено як процес застосування тестів, який є складником процесу оцінювання умінь, знань та навичок [45, с. 8]. Педагогічну діагностику показників проводять зазвичай засобами педагогічного контролю, який складається з: перевірки – виявлення рівня сформованості складників компетентності; оцінки – вимірювання та умовного відображення цього рівня у формі кількісної або якісної оцінки; обліку – фіксування результатів у вигляді зведених таблиць. Незаперечні переваги в організації цього процесу має комп'ютерне тестування якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Підвищення якості освіти – це те, що може посилити довіру до університету в суспільстві, за умови, що механізми оцінки якості не девальвуються чиновницькою монополією та волюнтаризмом, а здійснюються в інтересах різних стейкхолдерів і особливо самих закладів вищої освіти [46].

Таким чином, на наш погляд, реалізація вищевказаних шляхів забезпечить вдосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми та результати експериментального дослідження дають підстави для викладу таких **висновків**.

1. Аналіз нормативно-правової бази, психолого-педагогічної літератури щодо проблеми дослідження літератури засвідчив, що ідея застосування моніторингових оцінних технологій у сфері освіти не є новою для наукової думки. У передових країнах світу моніторинг, як інструмент оцінки якості освіти та порівняння систем освіти на міжнародному рівні, функціонує понад 50 років.

Моніторинг та оцінювання якості освіти сьогодні є невід'ємною складовою професійної діяльності педагога, що дозволяє оцінювати ефективність освітнього процесу, визначати проблеми та шляхи їх вирішення. Отже, зростає необхідність підготовки майбутніх педагогів до такого виду діяльності.

2. Підходи до розуміння поняття «моніторинг», «оцінювання», «моніторинг якості освіти» є досить різноманітніми. Моніторинг розглядають як систему заходів щодо збирання, опрацювання, аналізу та поширення інформації з метою вивчення й оцінювання стану функціонування певного суб'єкта освітньої діяльності чи освітньої системи загалом та прогнозування її розвитку на основі аналізу одержаних даних і виявлених тенденцій та закономірностей. Від звичайного спостереження моніторинг відрізняється активним та цільовим спрямуванням, він будується за заздалегідь продуманим алгоритмом (програмою), ведеться систематично, і має точно визначене завдання.

Моніторинг якості освіти − це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей.

Оцінювання (evaluation) – розуміється як процес систематичного збирання та інтерпретації свідчень, що веде до встановлювання одержаних результатів. Педагогічне оцінювання (assessment) є частиною оцінювання (evaluation). Це – низка процесів опрацювання та інтерпретації даних, що використовують для формулювання висновків на основі порівнювання кількісних показників, отриманих з різних джерел. Оцінювання якості освіти є складовою проведення моніторингових процедур у закладі освіти. Оцінювання зовнішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу відповідності системи освіти напрями: реалізація освітніх потреб здобувачів освіти; реалізація освітнього замовлення батьків; задоволення потреб суспільства; реалізація освітнього замовлення держави. Оцінювання внутрішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу якості освіти в таких напрямах: основні умови освітнього процесу; реалізація освітнього процесу; результати освітнього процесу.

Моніторинг передбачає систематичне збирання фактів про контекст, вхідні ресурси, процеси й результати в системі освіти. Оцінювання передбачає застосування зібраних даних для того, щоб сформувати оцінне судження про ситуацію. Для ефективного його впровадження та здійснення необхідно врахувати основні принципи його проведення, визначити мету та сформувати завдання, урахувати концептуальні засади та механізм його здійснення.

3. Відповідно до проблеми дослідження, з’ясовано стан процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти в Уманському національному університеті. В процесі спостереження за освітньою діяльністю, бесід з респондентами, анкетування опитування встановлено, що необхідно ефективніше здійснювати означену підготовку.

Аналіз здійсненого опитування студентів виявив недостатній рівень підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти, зокрема, поверхове уявлення респондентів про сутність, значення, функцію моніторингу і оцінювання; нерозуміння потреби в необхідності підготовки до

зазначеного вище виду діяльності. Значна частина респондентів недостатньо обізнані щодо сутності моніторингу і оцінювання, але прагне удосконалити рівень підготовки.

Встановлено, що 66,7 % респондентів вважають, що процес підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти потребує покращення, є доречним та необхідним; 19,5 % – вважають вдосконалення даного процесу необов'язковим; 11,1 % – вважають, що моніторинг та оцінювання не впливає на ефективність проесійної діяльності; 2,7 % – не змогли відповісти.

Сучасний стан підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти потребує покращення.

4. З метою удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти, на наш погляд, необхідно, щоб така підготовка передбачала:

– теоретичний компонент (ознайомлення студентів із поняттям *якість освіти*, критеріями та показниками її оцінювання; вивчення науково-методичних основ педагогічної діагностики, розгляд державних і міжнародних стандартів оцінювання якості освіти (наприклад, PISA, TIMSS);

– методичний компонент **(**формування навичок розробки інструментарію моніторингу: анкет, тестів, карт спостережень, використання статистичних методів обробки результатів, навчання майбутніх педагогів роботі з інформаційними системами збору та аналізу даних);

– практичний компонент **(**проведення навчальних тренінгів та симуляцій моніторингових досліджень, участь у реальних моніторингових програмах (на рівні університету, школи-партнера), використання цифрових технологій, освоєння онлайн-платформ для збору й аналізу даних (Google Forms, Mentimeter, Moodle та ін.), використання сучасних аналітичних інструментів (SPSS, Excel, Power BI), застосування AI-технологій для прогнозування та візуалізації результатів, аналіз результатів із подальшим формуванням рекомендацій для покращення освітнього процесу.

Також до шляхів удосконалення підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти належить ознайомлення та обговорення системи внутрішнього забезпечення якості освіти на прикладі УНУ, діяльності Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО) Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, нормативно-правової документації.

Отже, моніторинг та оцінювання якості освіти у процесі практичної підготовки майбутніх педагогів має інтегруватись у цілісний освітній процес і стати багатоплановою та цілеспрямованою, щоб забезпечувати не лише оволодіння фаховими компетентностями, але й особистісне освітнє та професійне зростання майбутнього фахівця.

Таким чином, на наш погляд, реалізація вищевказаних шляхів забезпечить вдосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аносова А. В., Іваницька Л. М. Дорогою самопізнання: практичний порадник. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2021. 200 с.

2. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці. *Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти* / під ред. І. А. Зазюна. Київ: Віпол, 1994. С. 98–100.

3. Бобрицька В. І. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*: збірник наукових праць. 2013. № 23. С. 29–33.

4. Бондарчук О. І. Комплекс психодіагностичних методик дослідження професіоналізму педагогічних працівників / автори-укладачі: О. І. Бондарчук, Т. М. Гавлітіна, Л. М. Смольська, В. М. Вронська. Київ – Рівне, 2017. 24 с.

5. Бульвінська О., Бульвінський М. Види і форми безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників (за результатами опитування). Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання. 2018. № 3–4 (22–23). С. 95–106. URL: http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/550/0.

6. Вайніленко Т. В. Сутність та зміст професійно-педагогічного самовдосконалення. *Науковий вісник Чернівецького університету*: збірник наукових праць. Чернівці: Рута, 2005. Вип. 278.Серія: Педагогіка і психологія. С. 13–20.

7. Василюк А. В. Педагогічний словник-лексикон: англ.-укр., укр.-англ. / уклад. А. В. Василюк. Ніжин: Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя., 2004. 154 с.

8. Гагарін М. І., Юрченко О. В., Бузін О. Л. Підготовка майбутніх педагогів до моніторингу і оцінювання якості освіти. *Наука і техніка сьогодні.* Київ: 2025. Вип. 9(50). С. 581–591.

9. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ:

Либідь, 1997. 375 с.

10. Гоян І. М. Мотиваційна основа професійного росту особистості. *Збірник наукових праць : філософія, соціологія, психологія.* Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2010. Вип. 15, ч. 1. С. 88–98.

11. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2024 році. / за ред. А. Бутенка, О. Єременко, Н. Стукало. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2025. 160 с. URL: https://surli.cc/vrgbiu

12. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади: монографія. Київ, «Дорадо-Друк», 2013. 456 с.

13. Дронь Т. О. Візуалізація даних як інструмент підвищення інофрмативності моніторингових досліджень якості освіти. *Освітня аналітика України.* Вип 6. 2024. С. 81–92.

14. Дубасенюк О. А. Професійне становлення педагога. Житомир: ЖДШ, 1993. 106 с.

15. Енциклопедія освіти / відп. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.

16. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради України.* 2014. 19 вересня.

17. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2017. 25 вересня.

18. Закон України «Про професійний розвиток працівників» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text (дата звернення: 12.09.2021).

19. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали / Н. М. Авшенюк та ін. Київ, 2017. 83 с.

20. Ілляхова М. В. Безперервний професійний розвиток науково-педагогічних працівників у контексті розвитку європейського освітнього простору. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка.* Серія : Педагогічні науки. 2019. Вип. 1. С. 55–50.

21. Калашникова Л. М., Іванова О. І. Самовдосконалення як особливий вид діяльності особистості. *Педагогіка і психологія* : збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. Сковороди. Харків, 2013. №43. С. 73–82.

22. Карамушка Л. М. Психологічні проблеми запровадження змін в освітніх організаціях. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць.* Випуск 4 Київ: Міленіум, 2007. С. 172–178.

23. Кірдан О. Л. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету.* 2024. Вип. 2. С. 112–117.

24. Ключові тенденції політики ЄС у сфері освіти та культури, програма ЄС «Еразмус +». URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoraldialogue/education (дата звернення: 10.07.2025).

25. Коваль М. С. Саморозвиток педагогічного працівника як умова професійної реалізації. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки».* Випуск LXXIX. Том 2. Херсон. 2017. С. 134–138.

26. Ковальчук В. О. Професійний розвиток учителів: зарубіжний досвід. URL: http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnijrozvitok-uchiteliv(дата звернення 28.06.2024).

27. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. Київ, ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2012. 200 с.

28. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / відп. ред. В. Овчарук. Київ, 2004. 112 с.

29. Концепція розвитку педагогічної освіти від 16 липня 2018 р. № 776. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti (дата звернення: 24.12.2025).

30. Корсунська Н. О. Складові педагогічних технологій. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало, В. О. Кудіна. Черкаси: Вибір, 2002. С. 196–202.

31. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти. Енциклопедія освіти /

Нац. акад. пед. наук України; / гол. ред. В. Г. Кремень]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 588–589.

32. Маглам'ян К. А., Верещака І. М. Професійний саморозвиток особистості за допомогою інформаційних технологій / : зб. наук. ст. Серія: Філологічні науки. Переяслав-Хмельницький. 2017. С. 133–14.

33. Макєєв С. Ю. Міжнародні системи моніторингу якості компетентнісно орієнтованої освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. Вип. 58. С. 150–168.

34. Методика організації науково-педагогічних досліджень: метод. посібник / укл.: О. Є. Антонова, В. М. Єремєєва, Н. М. Мирончук. Житомир, 2018. 76 с.

35. Методичні вказівки до написання кваліфікаційної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А1 Освітні науки, освітньої програми Педагогіка та управління закладом освіти. Уманський національний університет. Умань: Візаві, 2026. 66 с.

36. Михайлюк І. Р. Формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх магістрів у вищих технічних навчальних закладах: дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Івано-Франківськ, 2011. 239 с.

37. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів. Монографія /За ред. С. С. Вітвицької. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с.

38. Модернізація професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті освітніх трансформацій : кол. моногр.; за ред. О. Коберника. Умань : Візаві, 2024. 275 с.

39. Науково-педагогічне дослідження: навчальний посібник для магістрантів / Укладачі: Н. Н. Чайченко, О. М. Семеног, Л. М. Артюшкіна, О. М. Рудь. Суми: СОІППО, 2015. 190 с.

40. Науковці України – еліта держави. II. URL: http://www.logosukraine.com.ua/project/index.php?project=nued2 (дата звернення: 21.08.2025).

41. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 395 с.

42. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін. Київ: Плеяди, 2011. 100 с.

43. Ничкало Н. Г. Філософсько-дидактичні аспекти діяльності наукових шкіл з проблем педагогічної майстерності. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи*: зб. наук. праць. Житомир, 2012. С. 246–258.

44. Новий освітній простір: рекомендації. URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf (дата звернення: 20.09.2020).

45. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегії реформування освіти в Україні*. Київ, 2003. С. 13–42.

46. Основи педагогічних вимірювань: навч.-метод. посіб. / І. П. Аннєнкова, Н. В. Кузнєцова, Л. А. Раскола, Одеса: 2021. 210 с.

47. Остапенко Е. О. Дослідження підходів до визначення поняття «саморозвиток». *Наукові праці:* науково-методичний журнал.Миколаїв: Видво ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Т. 136. Вип. 123. Педагогіка. С. 49–54.

48. Підготовка і захист випускної кваліфікаційної роботи: метод. посіб. / В. В. Бойченко, Н. В. Безлюдна, М. І. Гагарін та ін.; за ред. М. В. Кудли. Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Візаві, 2020. 134 с.

49. Педагогічна психологія : підручник / М. Б. Євтух, Е. В. Лузік, Н.В.Ладогубець, Т. В. Ільїна. Київ, 2014. 420 с.

50. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Уманському національному університеті https://www.udau.edu.ua/ua/file/96l0

51. Пришляк О. Ю. Удосконалення професійної підготовки педагогів України у контексті прогресивних ідей зарубіжного досвіду.

Порівняльна професійна педагогіка. 2013. № 1. С. 269–274.

52. Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти. URL : https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti

53. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text

54. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

55. Професійний розвиток вчителя в XXI столітті та українські реалії післядипломної педагогічної освіти (за результатами віртуального «круглого столу»). URL: http://education-ua.org/ua/draft-regulations/213-profesijnij-rozvitok-vchitelya-vkhkhi-stolitti-ta-ukrajinski-realiji pislyadiplomnoji-pedagogichnoji-osviti-za-rezultatamivirtualnogo-kruglogo-stolu (дата звернення: 23.05.2025).

56. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» URL:https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-standart-na-grupu-profesij-vikladachi-zakladiv-vishoyi-osviti

57. Психологічна енциклопедія / Упорядник Степанов О. М. Київ: «Академвидав». 2006. 272 с.

58. Савчин М. В. Теоретико-методологічні засади створення та реалізації програми особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога. Особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога : монографія / за ред. М. В. Савчина. Дрогобич : ВВДДПУ ім. І. Франка, 2014. С. 9–72.

59. Самопізнання і самовдосконалення у схемах, формулах, таблицях: навч.-метод. посіб. / під заг. ред. Е. А. Піньковської, Т. В. Черкашиної; укл. А. В. Аносова. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.

60. Самотворення у розвитку особистості : науково-методичний посібник / Л. З. Сердюк, Т. М. Яблонська, О. І. Пенькова, Н. Д. Володарська ; за ред. Л. З. Сердюк. Київ : Педагогічна думка, 2015. 93 с.

61. Таран В. О. Соціальна філософія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 272 с.

62. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. / упоряд. З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін; за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2012. 390 с.

63. Толочко С. В. Структурно-системний аналіз визначення сучасних ключових компетентностей у світі. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 5(25). С. 36–42.

64. Трофімов Ю. Л. Психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Либідь, 2003. 558 с.

65. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання: навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2014. 250 с.

66. Формування професійної компетентності майбутнього педагога: теорія і практика: колективна монографія / за ред. В. В. Бойченко. Умань. ВПЦ «Візаві», 2020. 302 с.

67. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток педагога: діагностичний інструментарій : методичні рекомендації. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016.102 с.

68. Чуприна Ю. А. Щодо питання форм професійного розвитку науково-педагогічних працівників/ *Право та інновації.* 2020. №4(32). С. 20–25.

69. Шапран Ю. П. Діагностика професійної компетентності студентів педагогічного університету методом аналізу поведінкових індикаторів. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки.* Черкаси, 2015. С. 141–148.

70. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). K.: CS Ltd., 2015. 32 p.